

Lausunto

02.01.2025

Asia: VN/34275/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta oikeusavun palkkioperusteista annetun valtioneuvoston asetuksen 6 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Oikeusministeriölle

Lausunto luonnoksesta oikeusavun palkkioperusteista annetun valtioneuvoston asetuksen 6 §:n muuttamisesta

Ehdotettu yksityisen oikeusavustajan tuntipalkkion korottaminen 110 eurosta 120 euroon on oikeasuuntainen, mutta riittämätön korjaamaan niitä puutteita, jotka ovat johtaneet nykyiseen epäselvään oikeustilaan.

Yksityisen oikeusavustajan tuntipalkkio tulee korottaa 155 euroon, palkkion määrä sitoa elinkustannusindeksiin ja voimaantulo tulee säätää siten, että se koskee kaikkia oikeusavun palkkioperusteisiin perustuvia palkkioita, joita ei ole lainvoimaisesti ratkaisu, kun asetuksen muutos astuu voimaan.

Palkkion määrä

Oikeusministeriön esitystä koskevassa muistiolounnoksessa todetaan, että tuntipalkkion määrän arvioinnissa lähtökohtana on palkkiotaso, jolla turvataan perustuslain 21 §:ssä taatut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeet.

Korkeimman oikeuden 19.11.2024 vahvennetussa jaostossa antaman ennakkoratkaisun KKO 2024:71 kappaleissa 6-8 on selostettu pätevän oikeusavun merkitys oikeudenmukaisen

oikeudenkäynnin osana. Oikeusministeriön esitystä koskevassa muistioluonnoksessa ei oteta huomioon Korkeimman oikeuden toteamusta kappaleessa 27, että suhteettoman matala palkkiotaso on omiaan heikentämään oikeusavun laatua ja sitä kautta vaarantamaan asianosaisen oikeuden oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, vaikka oikeusapua sinänsä olisikin saatavilla palkkiotason alhaisuudesta huolimatta.

Korkeimman oikeuden ratkaisusta KKO 2024:71 kappaleesta 10 ilmenee, että avustajan palkkiosta määrättiin 1.2.1993 voimaan tulleeella oikeusministeriön määräyksellä 90/33/93 OM, jonka mukaan normaali tuntipalkkio oli 400 markkaa liukuman ollessa 320-480 markkaa. Sen jälkeen tuntipalkkiota on tarkistettu kuusi kertaa. Viimeksi tuntipalkkiota on tarkistettu valtioneuvoston asetuksella palkkioasetuksen muuttamisesta (820/2013) ja asetuksen mukainen tuntipalkkio on ollut 110 euroa 1.1.2014 lukien.

Korkeimman oikeuden ratkaisusta KKO 2024:71 ilmenee, että ajalla tammikuu 2014 – joulukuu 2022 elinkustannusten nousu on ollut noin 20 prosenttia ja mikäli 1.1.2014 voimaan tulleen tuntipalkkion 110 euron määrä olisi seurannut kustannus- ja ansiotason kehitystä, se olisi joulukuussa 2022 ollut noin 130 euroa. Korkein oikeus myös toteaa, että jos 400 markan tuntipalkkiota olisi korotettu vuodesta 1993 lähtien ansiotason nousua vastaavasti, tuntipalkkion määrä olisi joulukuussa 2022 ollut noin 155 euroa.

Oikeusavun tuntipalkkion jälkeenjääneisyyttä kuvaa myös vertailu hintaan, jolla julkiset oikeusaputoimistot kykenevät tuottamaan oikeusapupalvelun. Se on ollut jo vuonna 2013 selvästi enemmän kuin 110 euroa tunnilta. Viittaan oikeusaputoimistojen hinnoittelun osalta asianajaja Heickellin lausuntoon.

Palkkioasetuksen 6 §:n mukainen 110 euron tuntipalkkio oli jo vuonna 2014 asianajopalveluiden tuotantokustannuksiin nähden ja verrattuna muihin asianajopalveluiden hintoihin suhteellisen matala, eikä palkkiota ole vuoden 2014 jälkeen tarkistettu vastaamaan kustannusten nousua tai ansioiden kehitystä.

Edellä todetuissa 130 euron ja 155 euron tuntipalkkioissa on siis kysymys joulukuun 2022 tilanteesta. Korkein oikeus totesi, että ratkaisussa KKO 2024:71 vaadittu 130 euron tuntipalkkio vastaa palkkioasetuksen 6 §:n mukaista määrää vuonna 2014, jolloin pykälää viimeksi muutettiin, kun otetaan huomioon kustannus- ja ansiotason kehitys sanaotusta vuodesta vuoteen 2022.

Nyt käsillä olevassa esityksessä on kysymys kohtuullisen palkkion määrästä alkuvuonna 2025 eli noin kaksi vuotta myöhemmästä ajasta, johon mennessä kustannus- ja ansiotaso ovat nousseet edelleen. Viittaan asianajotoimistojen kulurakenteen ja kohonneiden kustannusten osalta muiden asianajajien antamiin lausuntoihin.

Oikeudenkäyntien vaativuus on erityisesti vuoden 1993 jälkeen, mutta myös vuoden 2014 jälkeen noussut huomattavasti. Riita- ja rikosoikeudenkäynnit ovat monimutkistuneet, ratkaistavat oikeudelliset kysymykset ovat haastavampia, todistelua ja sen arviointia on enemmän, avustajien päämiehet ovat usein aktiivisempia suhteessa avustajaan. Useissa rikosoikeudenkäynneissä syyttäjäpuolella toimii kaksi syyttäjää. Asianosaisen avustajan työ edellyttää avustajalta merkittävästi enemmän kuin vuonna 1993 ja enemmän kuin vuonna 2014.

Kohtuullinen tuntipalkkio avustajalle on ainakin 155 euroa vuonna 2025, kun otetaan huomioon, että se ei vastaa edes vuoden 1993 palkkiotasoa, oikeudenkäyntien vaativuuden kasvu vuoden 1993 jälkeen ja tuntipalkkion 110 euroa jälkeenjääneisyys jo sen voimaan tullessa 1.1.2014.

Oikeusministeriön esitystä koskevassa muistiolounnoksessa katsotaan, että valtiontalouden erittäin vaikea tilanne huomioon ottaen palkkiotasoa ei voida korottaa Korkeimman oikeuden ennakkopäätöksessä määrättyyn 130 euroon, ellei vastaavia säästöjä kohdenneta muualle.

Tuntipalkkio on ollut 110 euroa 1.1.2014 lukien, eli nyt 11 vuoden ajan. Suomen Asianajaliitto on tehnyt oikeusministeriölle aloitteita palkkion nostamiseksi. Oikeusministeriön esitystä koskevan muistiolounnoksen mukaan valtiontalouden vaikean tilanteen vuoksi palkkiotasoa ei ole voitu korottaa. Lienee selvää, että tuntipalkkiota olisi voitu korottaa ja sitä olisi pitänyt korottaa kuluneiden 11 vuoden aikana.

Korkeimman oikeuden ratkaisusta KKO 2024:71 ilmenee, että avustajan normaali tuntipalkkio oli vuonna 1993 noin 400 markkaa, jonka jälkeen tuntipalkkiota on tarkistettu kuusi kertaa, viimeksi vuonna 2014. Vuosina 1993 - 2014 eli 20 vuoden aikana tuntipalkkiota tarkistettiin siis kuusi kertaa, karkeasti ilmaistuna kolme kertaa kummankin 10 vuoden aikana. Sen jälkeen eli 1.1.2014 alkaneen 11 vuoden aikana tuntipalkkiota ei ole tarkistettu kertaakaan.

Korkein oikeus toteaa ratkaisunsa KKO 2024:71 kappaleessa 12 olevan tärkeää, että tuntipalkkion määrää arvioidaan ja tarvittaessa tarkistetaan riittävän usein esimerkiksi kustannuskehityksen myötä palkkion pitämiseksi lain edellyttämällä tavalla kohtuullisena. Tarkistusta ei ole tapahtunut 11 vuoteen.

Kun näin oikeusministeriön / valtioneuvoston oman harkinnan ja toiminnan johdosta on 11 vuodessa päädytty tilanteeseen, jossa Korkein oikeus on todennut, että valtioneuvoston asetuksessa säädetty 110 euron tuntipalkkion määrä ei ole oikeusapulain 17 §:ssä edellytetyin tavoin kohtuullinen, ei valtiontalouden vaikea tilanne ole enää perusteltu syy olla korottamatta tuntipalkkiota kohtuulliseksi. On selvää, että tuntipalkkion nostaminen 10 eurolla ei riitä palkkion tekemiseen kohtuulliseksi.

Mikäli oikeusministeriö/valtioneuvosto päätyy vain 10 euron korotukseen, on vaarana, että kyseinen 120 euron tuntipalkkio päätyy uudestaan Korkeimman oikeuden arvioitavaksi ja nyt syntynyt epäselvä oikeustila jatkuu.

Indeksiin sitominen

Kun tuntipalkkiota ei ole korotettu 11 vuoteen, on syntynyt tilanne, jossa Korkein oikeus on todennut, että valtioneuvoston asetuksessa säädetty 110 euron tuntipalkkion määrä ei ole oikeusapulain 17 §:ssä edellytetyin tavoin kohtuullinen eikä sitä voida soveltaa.

Hyvään lainvalmistelutapaan ja lainsäädäntötapaan kuuluu, että voimassa olevissa säännöksissä havaitut ongelmat korjataan aidosti ja pitkäkestoisesti, ei illusorisesti.

Jotta jatkossa ei oikeudenhoidon alalla enää synny nykyisenkaltaista epäselvyyttä tuntipalkkion kohtuullisesta määrästä, on asetuksella nyt määrättävän tuntipalkkion määrä sidottava indeksiin. Kun tuntipalkkioon tulee vuosittain indeksikorotukset, voivat tuomioistuinlaitos, syyttäjälaitos ja asianosaiset käyttää jatkossa rajalliset resurssina muuhun kuin tuntipalkkion kohtuullisuuden arviontiin ja argumentointiin.

Voimaantulosäännös

Oikeusministeriön esitystä koskevasta muistioluonnoksesta ilmenee, että epäselvyys palkkiokysymyksistä kuormittaa tarpeettomasti asianosaisia ja tuomioistuimia, mikä ei ole tuomioistuinlaitoksen resurssien käytön kannalta tarkoituksenmukaista.

Mikäli nyt käsittelyssä olevassa säännöksessä ei määrätä, mitä palkkioita se voimaantullessaan koskee, johtaa sitä koskeva epäselvyys asiaan selvyden hakemiseen muutoksenhakuteitse. Se vie resursseja tuomiolaitoksessa, syyttäjälaitoksessa ja asianosaisten osalta. Asiassa on saatavissa näiden resurssien säästö, mikäli asetuksen muutokseen kirjataan säännöstä sovellettavan niihin palkkioihin, joita ei ole vielä lainvoimaisesti määrätty.

Kunnioittaen

Tuula Ylinen

asianajaja, varatuomari,

Helsinki

Ylinen Tuula

Asianajotoimisto Tuula Ylinen Oy